

Original Research

Social Norms, Economic Complexity, and Gender Inequality in Higher Education in Iran

Zahra Afshari¹
Behnaz Yousef Nejad Maleki²

Abstract

This study explores the influence of gender-based social norms on gender inequality in higher education within the context of economic complexity across a panel of 23 countries, with particular focus on Iran, over the period from 2014 to 2021. Economic complexity, representing the sophistication and diversity of an economy's productive capabilities, is posited as a significant determinant impacting gender inequality in educational outcomes. In addition to economic complexity, control variables such as government educational expenditure per student, unemployment rate, good governance, and business openness are included to provide a comprehensive view. Empirical findings indicate that higher foreign direct investment and an improved governance index contribute to a reduction in gender inequality in education, whereas higher unemployment levels are associated with an increase in inequality. In contrast, trade liberalization and government educational expenditure per student do not significantly impact gender inequality in higher education. This paper offers insights into the dynamics of social norms and economic structures in shaping educational equity, with policy implications for countries aiming to reduce gender disparities in higher education through economic and governance reforms.

¹. Professor of Economics, Department of Economics, Faculty of Social and Economic Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran. z.afshari@alzahra.ac.ir. (**Corresponding Author**)

². M.A in Economics, Department of Economics, Faculty of Social and Economic Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran.

Submit Date: 2024/25/11

Accept Date: 2025/16/04

DOI: 10.22051/JWSPS.2025.49023.2936

Keywords

Gender Inequality, Social Bias against Women in Higher Education, Economic Complexity, Governance, Foreign Direct Investment

Introduction

Gender inequality in education limits women's access to education and, consequently, their participation in the labor force and skilled employment. This can lead to reduced innovation, lower productivity, and an overall decline in economic growth. Reducing gender bias against women in higher education helps mitigate these inequalities, leading to a more balanced and inclusive workforce that supports sustainable economic growth. The impact of social norms based on biases against women's higher education and economic complexity on educational inequality is multifaceted and path-dependent. While biased social norms often reinforce existing inequalities, economic complexity has the potential to reduce these disparities depending on the level of development and access to quality education. Statistical evidence indicates that Sweden has the lowest bias against women's higher education, with a score of 2.6, while Mali has the highest at 49.59. Iran's score is 47.37, categorizing it among countries with high bias against women's higher education (World Bank, 2022). Meanwhile, economic complexity among selected countries ranges from -0.88 (Ethiopia) to 2.26 (Japan), with Iran scoring -0.18 (Atlas of Economic Complexity, 2023). Theoretical literature on the impact of social norms and economic complexity on educational inequality highlights the complex interaction between cultural attitudes, economic structures, and education systems. Social norms shape perceptions and behaviors regarding education, often reinforcing existing inequalities, while economic complexity influences demand for skills and educational attainment. Addressing educational inequality requires not only understanding these dynamics but also implementing policies that target both social norms and economic development to create fairer educational opportunities.

Methodology

Empirical studies such as King & Hill (1993), King et al. (2006), Jayachandran (2015), Naqib (2021) in the Middle East, and the World Bank (2011) have shown that social norms play a significant role in shaping educational outcomes. In Iran, limited studies have examined the factors influencing women's educational inequality and its consequences, including Afsari & Kakavand

(2016), Salehi-Isfahani (2012), Afsari & Sheibani (2010), Azimi (2018), and Afsari & Khoshgoli (2015). However, none of these studies have considered the effect of gendered social norms on gender inequality in higher education. To fill this gap, this study investigates the impact of gendered social norms on gender inequality in education, incorporating economic complexity, using a panel of 23 countries with varying levels of economic complexity over the period 2014–2021. Control variables, following recent empirical studies, include government education expenditure per student, unemployment rate, good governance, and trade openness.

Findings

Higher levels of economic complexity are generally associated with reduced gender inequality in education. Policies aimed at increasing economic complexity (e.g., through industrial diversification and technological innovation) can indirectly reduce gender inequality in higher education. Higher unemployment rates are linked to increased gender inequality, whereas rising per capita income, good governance, and foreign direct investment (FDI) contribute to reducing inequality. As gender bias against women's higher education increases, gender inequality in higher education also rises. Social biases against women's higher education often stem from traditional beliefs about gender roles. These norms, by promoting the idea that women's primary role lies in the domestic sphere rather than in academic or professional settings, can discourage women from pursuing higher education. This can lead to lower female participation in higher education and the persistence of gender inequality. Social norms, by shaping expectations for gender roles, significantly affect access to and outcomes in education. This finding aligns with gender role theory (Eagly & Wood, 1999), which argues that societal expectations and stereotypes about gender influence individuals' choices and opportunities, including education. The study's findings are also consistent with empirical research by King & Hill (1993), the World Bank (2011), Jayachandran (2015), Naqib (2021) in the Middle East, and Azimi (2018) in Iran. The interaction coefficient between economic complexity and gender bias against women's higher education is negative and significant, meaning that higher economic complexity reduces the adverse effects of gender bias on educational inequality. Simply put, as economies become more complex, the negative impact of gender bias diminishes due to shifting labor demands toward more inclusive and diverse educational policies.

Conclusion

Reducing gender bias and increasing economic complexity can significantly decrease gender inequality in higher education. Policies targeting these areas can contribute to more equitable access to education. By reducing gender inequality in education, economies can fully utilize their potential, boost productivity, and enhance sustainable economic growth.

References

- Acemoglu, D., & Autor, D. (2011). Skills, tasks, and technologies: Implications for employment and earnings. *Handbook of Labor Economics*, 4, 1043–1171. [https://doi.org/10.1016/S0169-7218\(11\)02410-5](https://doi.org/10.1016/S0169-7218(11)02410-5)
- Afshari, Z., & Sheibani, I. (2010). Testing the hypothesis of gender segregation in the labor force in Iran (using Duncan index). *Social Psychological Studies of Women*, 26(4), 29–48. (In Persian)
- Afshari, Z., & Khoosheh Gol Garousi, M. (2015). The impact of government expenditure on gender inequality in education in selected MENA countries. *Iranian Economic Development Analyses*, 3(4), 33–52. (In Persian)
- Afshari, Z., Safarzadeh, E., & Sabzevari, T. (2018). Business cycles and unemployment risk differentials between men and women at different educational levels in Iran. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 16(2), 101–124. (In Persian)
- Afshari, Z., & Kakavand, S. (2016). The impact of gender inequality on growth, fertility, and labor productivity in Iran. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 14(2), 7–33. (In Persian)
- Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *Review of Economic Studies*, 58(2), 277–297. <https://doi.org/10.2307/2297968>
- Azimi, H. (2018). Gender and education in Iran: A sociological perspective.
- Barro, R. J., & Lee, J. W. (1994). Sources of economic growth. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 40, 1–46. [https://doi.org/10.1016/0167-2231\(94\)90002-7](https://doi.org/10.1016/0167-2231(94)90002-7)
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press.

- Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. University of Chicago Press.
- Bernstein, B. (1977). *Class, codes, and control: Towards a theory of educational transmission*. Routledge.
- Bicchieri, C. (2006). *The grammar of society: The nature and dynamics of social norms*. Cambridge University Press.
- Blomstrom, M., & Kokko, A. (2003). The economics of foreign direct investments incentives (NBER Working Paper No. 9489). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w9489>
- Blundell, R., & Bond, S. (1998). Initial conditions and moment restrictions in dynamic panel data models. *Journal of Econometrics*, 87(1), 115–143. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(98\)00009-8](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(98)00009-8)
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Boudet, A. M. M., Petesch, P., & Turk, C. (2013). *On norms and agency: Conversations about gender equality with women and men in 20 countries*. World Bank Publications.
- Boudon, R. (1974). *Education, opportunity, and social inequality: Changing prospects in western society*. Wiley.
- Breen, R., & Jonsson, J. O. (2005). Inequality of opportunity in comparative perspective: Recent research on educational attainment and social mobility. *Annual Review of Sociology*, 31, 223–243. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.31.041304.122232>
- Bustos, P., Caprettini, B., & Ponticelli, J. (2016). Agricultural productivity and structural transformation: Evidence from Brazil. *American Economic Review*, 106(6), 1537–1560. <https://doi.org/10.1257/aer.20131061>
- Castelló-Climent, A., & Doménech, R. (2014). Human capital inequality, economic growth, and income inequality. *The Economic Journal*, 124(581), 453–473. <https://doi.org/10.1111/eoj.12129>
- Ceci, S. J., & Williams, W. M. (2011). Understanding current causes of women's underrepresentation in science. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(8), 3157–3162. <https://doi.org/10.1073/pnas.1014871108>

- Cristelli, M., Tacchella, A., & Pietronero, L. (2015). The heterogeneous dynamics of economic complexity. *PLOS ONE*, 10(2), e0117174. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0117174>
- David, P. A. (1985). Clio and the economics of QWERTY. *The American Economic Review*, 75(2), 332–337.
- Doepke, M., & Tertilt, M. (2019). Does female empowerment promote economic development? *Journal of Economic Growth*, 24(4), 309–343. <https://doi.org/10.1007/s10887-019-09174-3>
- Dollar, D., & Gatti, R. (1999). Gender inequality, income, and growth: Are good times good for women? (World Bank Policy Research Report on Gender and Development Working Paper Series No. 1). <https://doi.org/10.1596/1813-9450-1>
- Eagly, A. H., & Wood, W. (1999). The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles. *American Psychologist*, 54(6), 408–423. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.6.408>
- Frank, A. G. (1967). *Capitalism and underdevelopment in Latin America*. Monthly Review Press.
- Glaeser, E. L., Laibson, D., Scheinkman, J. A., & Soutter, C. L. (2004). What is social capital? The determinants of trust and trustworthiness. *Economic Journal*, 112(483), F437–F458. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2004.00288.x>
- Goldin, C., & Katz, L. F. (2008). *The race between education and technology*. Harvard University Press.
- Hartmann, D., Guevara, M. R., Jara-Figueroa, C., Aristarán, M., & Hidalgo, C. A. (2017). Linking economic complexity, institutions, and income inequality. *World Development*, 93, 75–93. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.12.040>
- Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(26), 10570–10575. <https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106>
- Jayachandran, S. (2015). The roots of gender inequality in developing countries. *Annual Review of Economics*, 7(1), 63–88. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080614-115404>

- King, E. M., & Hill, M. A. (Eds.). (1993). *Women's education in developing countries: Barriers, benefits, and policies*. World Bank.
- Mackie, G., Moneti, F., Denny, E., & Shakya, H. (2015). What are social norms? How are they measured? UNICEF/University of California, San Diego.
- Morley, L. (2013). The rules of the game: Women and the leaderist turn in higher education. *Gender and Education*, 25, 116–131. <https://doi.org/10.1080/09540253.2012.740888>
- Naguib, K. (2021). Patriarchy and gender-based violence in the Middle East and North Africa. *Middle East Law and Governance*, 13(3), 274–295. <https://doi.org/10.1163/18763375-13030003>
- Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by gender: How gender inequality persists in the modern world*. Oxford University Press.
- Rodríguez-Pose, A. (2013). Do institutions matter for regional development? *Regional Studies*, 47(7), 1034–1047. <https://doi.org/10.1080/00343404.2012.748978>
- Saâd, M., & Ella, G. (2019). Economic complexity and gender inequality in education: An empirical study. *Economics Bulletin*, 39, 321–334.
- Salehi-Isfahani, D. (2012). Demographic transition and economic opportunities in Iran. *Middle East Development Journal*.
- Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1–17.
- Seguino, S., & Grown, C. (2006). Gender equity and globalization: Macroeconomic policy for developing countries. *Journal of International Development*, 18(8), 1081–1104. <https://doi.org/10.1002/jid.1336>
- Sheibani, E., & Afshari, Z. (1993). Gender inequality and economic development in Iran [In Persian]. *Economic Research Quarterly*, 38(1).
- Stevenson, B. (2010). The impact of the recession on women's employment. National Bureau of Economic Research (NBER Working Paper No. 16006). <https://doi.org/10.3386/w16006>
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Gender report – A new generation: 25 years of efforts for gender equality in education*. UNESCO Publishing.

World Bank. (2018). World development report 2018: Learning to realize education's promise. World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1096-1>.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سوگیری اجتماعی علیه تحصیلات عالی زنان، پیچیدگی اقتصادی و نابرابری جنسیتی در آموزش عالی

زهرا افشاری^۱

بهناز یوسف‌نژاد ملکی^۲

چکیده

نابرابری جنسیتی در آموزش، دسترسی زنان به آموزش و مشارکت آن‌ها در نیروی کار را محدود و این به کاهش نوآوری، کاهش بهره‌وری و کاهش رشد اقتصادی می‌انجامد. از طرفی، کاهش سوگیری جنسیتی علیه زنان در آموزش عالی می‌تواند این نابرابری‌ها را کاهش و با کمک به شکل‌گیری نیروی کار متعادل‌تر از رشد اقتصادی پایدار حمایت کند. لذا، این مطالعه با استفاده از روش پانل پویا به بررسی تأثیر سوگیری‌های اجتماعی علیه تحصیلات عالی زنان بر نابرابری جنسیتی در آموزش عالی در چارچوب پیچیدگی اقتصادی در پانلی متشکل از ۲۳ کشور، با تمرکز ویژه بر ایران، طی دوره ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ پرداخته است. پیچیدگی اقتصادی، نشان‌دهنده پیچیدگی و تنوع قابلیت‌های تولیدی یک اقتصاد است و به‌عنوان یک عامل تعیین‌کننده مهم در نابرابری جنسیتی در آموزش مطرح می‌شود. علاوه بر پیچیدگی اقتصادی، متغیرهای کنترلی مانند هزینه‌های آموزشی دولت به ازای هر دانش‌آموز، نرخ بیکاری، حکمرانی خوب و باز بودن کسب‌وکار در مدل گنجانده شده است تا دیدی جامع ارائه دهد. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بالاتر و شاخص حکمرانی بهتر به کاهش نابرابری جنسیتی در آموزش کمک می‌کند، در حالی که سطوح بالاتر بیکاری با افزایش نابرابری همراه است. در مقابل، آزادسازی تجارت و هزینه‌های آموزشی دولت به ازای هر دانش‌آموز تأثیر قابل توجهی بر نابرابری جنسیتی در آموزش عالی ندارد. این مقاله بینش‌هایی را در مورد پویایی سوگیری‌های اجتماعی علیه تحصیلات عالی زنان و ساختارهای اقتصادی

^۱. استاد گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

z.afshari@alzahra.ac.ir

^۲. کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

behnaz.ynm@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۹

DOI: 10.22051/JWSPS.2025.49023.2936

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تحصیل دختران، می‌تواند فرصت‌ها را برای زنان محدود و چرخه‌های نابرابری آموزشی را بین نسل‌ها تداوم بخشد (یونسکو، ۲۰۲۰).

شاخص هنجار اجتماعی^۱، باورهای اجتماعی در مورد برابری جنسیتی در توانایی‌ها و حقوق را نشان می‌دهد. از آنجایی که باورهای اجتماعی می‌توانند برابری جنسیتی را در مسیرهای مختلف مختل کنند، این شاخص، نگرش‌های مردم را در طیفی از ابعاد دنبال می‌کند که بر انتخاب‌ها و فرصت‌های زنان در اعمال آزادی‌ها و توانمندسازی‌شان نقش اساسی دارند. این شاخص، چهار بعد کلیدی - سیاسی، آموزشی، اقتصادی و یک‌پارچگی فیزیکی را پوشش می‌دهد تا زمینه‌هایی را که زنان و دختران با تبعیض سیستماتیک روبه‌رو هستند، برجسته کند. در بعد آموزشی که هدف مطالعه حاضر است، میزان باور مردم یک کشور در خصوص این‌که تحصیلات دانشگاهی برای مردان مهم‌تر از زنان است^۱ را اندازه‌گیری می‌کند. به‌طور کلی، شاخص هنجارهای اجتماعی جنسیتی در حوزه آموزش نشان می‌دهد که چگونه باورهای اجتماعی مانع برابری جنسیتی در آموزش و به‌طور خاص در آموزش عالی می‌شود (بانک جهانی، ۲۰۲۲). با توجه یافته‌های مندرج در جدول (۱)، کمترین سوگیری علیه آموزش عالی زنان مربوط به سوئد و بیشترین آن متعلق به مالی است. این شاخص برای ایران ۴۷/۳۷ است و کشور ما در بین کشورهای دارای سوگیری بالا علیه آموزش عالی زنان طبقه‌بندی می‌شود.

پیچیدگی اقتصادی میزان تنوع اقتصادی و توانایی یک کشور در تولید طیف گسترده‌ای از کالاها و خدمات پیچیده را نشان می‌دهد که نقش مهمی در شکل دادن به نابرابری آموزشی ایفا می‌کند. زیرا، اقتصادهای پیچیده‌تر نیاز بیشتری به نیروی کار ماهر دارند و این خود مستلزم زیرساخت‌های آموزشی بهتر، کیفیت بالاتر تحصیل و فرصت‌های بیشتر برای توسعه مهارت‌ها است (Hidalgo & Hausmann, 2009). از سوی دیگر، اقتصادهای کمتر پیچیده به شدت به صنایع کم مهارت و کم ارزش متکی هستند. لذا، ممکن است آموزش را در اولویت قرار ندهند و این منجر به سرمایه‌گذاری کمتر در سیستم‌های آموزشی و دسترسی محدود به آموزش با

^۱. Gender Social Norms Index

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Ukraine	24.77064282	0.000189425	0.3247983
United States	8.623356372	4.43E-05	1.4049027
Uruguay	5.235042796	0.063408144	0.23785289

Source: * World Values Survey (WVS) (2023), ** World Bank. (2023). *** Atlas of Economic Complexity website under the supervision of Harvard University (2023)¹

بر اساس گزارش بانک جهانی (۲۰۱۸)، در حالی که هنجارهای اجتماعی و پیچیدگی اقتصادی به‌طور مستقل به نابرابری آموزشی کمک می‌کنند، تأثیر ترکیبی آن‌ها می‌تواند حتی عمیق‌تر باشد. به‌نحوی که در مناطقی که هنجارهای اجتماعی سنتی عمیقاً ریشه دوانده و اقتصاد فاقد پیچیدگی است، نابرابری آموزشی اغلب در بالاترین حد خود قرار دارد. این تأثیر دوگانه موانعی ایجاد می‌کند که نه تنها دسترسی به آموزش را محدود، بلکه توانایی افراد برای سرمایه‌گذاری از فرصت‌های آموزشی را کاهش می‌دهد و از تحرک اجتماعی و پیشرفت اقتصادی آن‌ها جلوگیری می‌نماید. در نتیجه، درک این پویایی‌ها می‌تواند به ریشه‌یابی نابرابری آموزشی و ارائه راهبردهای هدفمندتر متناسب با زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی خاص کمک کند.

البته، شناسایی عوامل مؤثر بر نابرابری جنسیتی در آموزش عالی و بررسی میزان و نحوه تأثیر آن‌ها از جمله پیچیدگی اقتصادی در بسیاری از پژوهش‌های پیشین مورد مطالعه قرار گرفته است، ولی اثر هنجارهای اجتماعی جنسیتی در آموزش عالی بر نابرابری جنسیتی در آموزش عالی در هیچ یک از مطالعات قبلی مورد بررسی قرار نگرفته است. از این رو، مقاله حاضر به‌منظور پوشش شکاف تحقیقاتی موجود، به بررسی اثر هنجارهای اجتماعی جنسیتی در آموزش عالی بر نابرابری جنسیتی در آموزش عالی با لحاظ نقش پیچیدگی اقتصادی در ۲۳ کشور با درجات پیچیدگی متفاوت در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ پرداخته است. متغیرهای کنترل به تبعیت از مطالعات تجربی شامل مخارج آموزشی دولت به ازای هر دانش‌آموز، نرخ بیکاری، حکمرانی خوب و باز بودن تجاری است. انتظار می‌رود که هنجارهای اجتماعی محافظه‌کارانه با نابرابری آموزشی، به‌ویژه تفاوت‌های جنسیتی در آموزش، همبستگی مثبت داشته باشد. از طرف دیگر،

¹. <https://atlas.hks.harvard.edu/countries>

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بر آموزش زنان تأثیر می‌گذارد. این مطالعه تأکید کرد که حتی زمانی که فرصت‌های آموزشی در دسترس است، انتظارات اجتماعی اغلب زنان را از پیگیری آن‌ها باز می‌دارد. هنجارهای فرهنگی مرتبط با وضعیت اجتماعی و اقتصادی نیز نقش مهمی در شکل‌گیری نابرابری‌های آموزشی ایفا می‌کنند. برین و جانسون^۱ (۲۰۰۵) تأثیر سرمایه فرهنگی بر آموزش را بررسی کرده‌اند و دریافتند که دانش‌آموزان با پیشینه‌های اجتماعی-اقتصادی پایین‌تر اغلب فاقد منابع فرهنگی لازم برای موفقیت تحصیلی هستند. آن‌ها استدلال کردند که هنجارهای اجتماعی در این جوامع اغلب آموزش را در اولویت قرار نمی‌دهند، و این مانع از تحقق آرزوها و دستاوردهای آموزشی کودکان می‌شود.

هم‌چنین بودون^۲ (۱۹۷۴) و برن‌استاین^۳ (۱۹۷۷) نشان دادند نابرابری‌های اجتماعی-اقتصادی منجر به انتظارات متفاوت در مورد پیشرفت تحصیلی می‌شود. به این صورت که خانواده‌هایی که دارای پیشینه‌های اجتماعی-اقتصادی بالاتر هستند، هنجارهایی دارند که بر اهمیت آموزش تأکید دارد، درحالی که خانواده‌های کم‌درآمد فعالیت‌های درآمدزای فوری را بر اهداف آموزشی بلندمدت ترجیح می‌دهند. یافته‌های کینگ و همکاران (۲۰۰۶)، کینگ و هیل (۱۹۹۳) و بانک جهانی (۲۰۱۱) نشان داد که هنجارهای اجتماعی نقش مهمی در شکل دادن به نتایج آموزشی دارند. به این صورت که در جوامعی که ترجیح زیادی برای نقش‌های جنسیتی سنتی وجود دارد، زنان کمتر به دنبال تحصیلات عالی هستند. هنجارهای اجتماعی که آموزش مردان را بر تحصیل زنان ترجیح می‌دهند، منجر به کاهش نرخ ثبت‌نام زنان در مؤسسات آموزش عالی می‌شود. نتیجه مطالعه جایاچاندران^۴ (۲۰۱۵) نشان داد که در بسیاری از جوامع، به‌ویژه در خاورمیانه، هنجارهای اجتماعی مشارکت آموزشی زنان را محدود می‌کند و آن‌ها را به نقش‌های سنتی محدود می‌کند. در ایران، عظیمی (۲۰۱۸) به بررسی این موضوع پرداخت که چگونه هنجارهای پدرسالارانه ریشه‌دار، پیشرفت تحصیلی و شغلی زنان را محدود می‌کند و نتیجه گرفت این هنجارها بر مشارکت زنان در آموزش عالی تأثیر منفی می‌گذارد. صالحی اصفهانی (۲۰۱۲) نیز به بررسی

1. Breen & Jonsson

2. Boudon

3. Bernstein

4. Jayachandran

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منجر به توزیع عادلانه‌تر منابع آموزشی می‌شود. پیشرفت‌های فناوری مرتبط با پیچیدگی اقتصادی نیز می‌تواند بر نابرابری آموزشی تأثیر بگذارد. عاصم اوغلو و اتور^۱ (۲۰۱۱) نشان دادند تغییرات فناورانه اغلب به نفع کسانی است که دارای تحصیلات و مهارت‌های بالاتر هستند و به قطبی شدن در بازار کار می‌انجامد. درحالی که پیچیدگی اقتصادی می‌تواند فرصت‌هایی را برای کارگران ماهر ایجاد کند، ممکن است شکاف آموزشی بین کسانی که به آموزش پیشرفته دسترسی دارند و کسانی که ندارند را افزایش دهد. با این حال، کاستلو-کالمنت و دومینش^۲ (۲۰۱۴) دریافتند که تأثیر پیچیدگی اقتصادی بر نابرابری آموزشی مشروط به سطح توسعه کشور است. در کشورهای درحال توسعه، پیچیدگی اقتصادی بالاتر ممکن است در ابتدا نابرابری آموزشی را به دلیل دسترسی نابرابر به آموزش و فناوری با کیفیت تشدید کند. برعکس، در کشورهای توسعه‌یافته همین عوامل می‌توانند با ارتقای فرصت‌های آموزشی گسترده، منجر به کاهش نابرابری شوند.

در ایران افشاری و کاکاوند (۱۳۹۵) با استفاده از داده‌های پانل استانی در دوره زمانی ۱۳۹۱-۱۳۷۷ نشان دادند اثر نابرابری جنسیتی در آموزش از طریق کاهش سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی منفی و معنی‌دار است. به‌علاوه، یک رابطه منفی بین نابرابری جنسیتی در آموزش و نرخ مشارکت زنان وجود دارد.

تأثیر تعاملی هنجارهای اجتماعی و پیچیدگی اقتصادی بر نابرابری آموزشی

تعامل بین هنجارهای اجتماعی و پیچیدگی اقتصادی نیز نقش مهمی در شکل‌گیری نابرابری آموزشی ایفا می‌کند. هنجارهای اجتماعی می‌توانند تأثیر پیچیدگی اقتصادی بر آموزش را تسهیل یا مانع شوند. برای مثال، حتی در اقتصادهای پیچیده با تقاضای بالا برای نیروی کار ماهر، هنجارهای جنسیتی ممکن است مشارکت زنان در آموزش عالی و نیروی کار را محدود کند. دوپک و ترتیل^۳ (۲۰۱۹) استدلال کردند که تغییر هنجارهای اجتماعی برای به حداکثر رساندن مزایای پیچیدگی اقتصادی در کاهش نابرابری آموزشی ضروری است. آن‌ها نشان دادند جوامعی

¹ Acemoglu & Autor

² Castelló-Climent & Doménech

³ Doepke & Tertilt

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

هنجارهای اجتماعی و نابرابری آموزشی

بیچیری^۱ (۲۰۰۶) هنجارهای اجتماعی را به عنوان باورهای مشترک در مورد رفتار قابل قبول در یک گروه یا جامعه تعریف می‌کند. این هنجارها بر انتخاب‌های افراد تأثیر می‌گذارند و اغلب رفتار را به سمت و سویی هدایت می‌کند که مطابق انتظارات جامعه باشد. این ایده در نظریه‌های جامعه‌شناسی ریشه دارد (Parsons, 1951) و توسط نظریه نقش جنسیتی (Eagly & Wood, 1999) تقویت شده است که استدلال می‌کند انتظارات و کلیشه‌های اجتماعی در مورد جنسیت بر انتخاب‌ها و فرصت‌های افراد، از جمله آموزش تأثیر می‌گذارد. در زمینه آموزش، هنجارهای اجتماعی می‌توانند نگرش‌ها را نسبت به نقش‌های جنسیتی، تعهدات خانوادگی و ارزش درک شده آموزش دیکته کنند. در ادامه، کانال‌های اثرگذاری هنجارهای اجتماعی بر نابرابری آموزشی تبیین و تشریح شده است.

هنجارهای جنسیتی و نابرابری آموزشی

هنجارهای اجتماعی پیرامون نقش‌های جنسیتی تأثیر عمیقی بر فرصت‌های آموزشی، به ویژه برای دختران در بسیاری از کشورهای در حال توسعه دارد. طبق نظر ریچ وی^۲ (۲۰۱۱)، هنجارهای جنسیتی می‌توانند با تأکید بر نقش‌های خانگی بر دستاوردهای تحصیلی، فعالیت‌های آموزشی زنان را محدود کنند. این سوگیری جنسیتی می‌تواند منجر به اختلاف در ثبت نام، حضور در مدرسه و میزان اتمام تحصیل بین پسران و دختران شود.

سرمایه فرهنگی و نظریه بازتولید اجتماعی

مفهوم سرمایه فرهنگی بوردیو^۳ (۱۹۸۶) بیان می‌کند هنجارهای اجتماعی در خانواده‌ها و جوامع، نابرابری آموزشی را در بین نسل‌ها تداوم می‌بخشد. کودکانی که از زمینه‌های اجتماعی-اقتصادی

1. Bicchieri

2. Ridgeway

3. Bourdieu

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

متنوع و دانش پیشرفته دارد که به نوبه خود سرمایه‌گذاری‌های بالاتر در آموزش را به دنبال دارد. با این حال، زمانی که سیستم‌های آموزشی نتوانند خود را با این خواسته‌ها وفق دهند، به نابرابری آموزشی منجر می‌شود و تنها بخشی از مردم از پیشرفت‌های اقتصادی بهره می‌برند.

تغییر فناوری و نابرابری مبتنی بر مهارت

مفهوم تغییر فناوری مبتنی بر مهارت نشان می‌دهد پیشرفت‌های فناوری به‌طور نامتناسبی به نفع کارگران ماهر است، و شکاف بین کسانی که به آموزش با کیفیت دسترسی دارند و کسانی که ندارند را افزایش می‌دهد. لذا با پیچیده‌تر شدن اقتصادها و فناوری‌محورتر شدن آنها، نابرابری آموزشی به دلیل دسترسی نابرابر به دانش مورد نیاز برای مشارکت در اقتصاد آشکارتر می‌شود (Goldin & Katz, 2008).

نابرابری‌های منطقه‌ای در پیچیدگی اقتصادی و آموزش

رودریگز-پوز^۱ (۲۰۱۳) بیان می‌کنند که پیچیدگی اقتصادی به‌طور قابل توجهی در مناطق مختلف متفاوت است و بر زیرساخت‌ها و منابع آموزشی محلی تأثیر می‌گذارد. مناطق با پیچیدگی اقتصادی بالاتر تمایل به داشتن مؤسسات آموزشی بهتر و دسترسی به برنامه‌های آموزشی پیشرفته دارند. درحالی که مناطق کمتر پیچیده اغلب در توسعه آموزشی عقب‌مانده هستند. این نابرابری فضایی نابرابری‌های منطقه‌ای در آموزش را تداوم می‌بخشد و شکاف‌های اجتماعی-اقتصادی را تقویت می‌کند.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و نابرابری جنسیتی در آموزش

نظریه وابستگی^۲ فرانک^۳ (۱۹۶۷) بیان می‌کند که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با بهره‌برداری از منابع محلی و نیروی کار از جمله بازارهای کار جنسیتی می‌تواند نابرابری در کشورهای میزبان

¹ Rodríguez-Pose

² Andre Gunder

³ Frank

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تعامل بین هنجارهای اجتماعی، پیچیدگی اقتصادی و نابرابری جنسیتی در آموزش

هنجارهای اجتماعی و پیچیدگی اقتصادی به گونه‌ای با هم تعامل دارند که می‌توانند نابرابری آموزشی را تشدید یا کاهش دهد. برای مثال، در جوامعی با هنجارهای اجتماعی مترقی که همه برای آموزش ارزش قائل هستند، پیچیدگی اقتصادی می‌تواند باعث پیشرفت آموزشی شود. با این حال، در جوامع محافظه‌کارتر که هنجارهای سنتی تمایلات آموزشی را محدود می‌کنند، حتی پیچیدگی اقتصادی بالا ممکن است به‌طور کامل به کاهش نابرابری آموزشی تبدیل نشود (Glaeser et al, 2004).

مفهوم وابستگی به مسیر دیوید^۱ (۱۹۸۵) نشان می‌دهد که هنجارهای اجتماعی - تاریخی و ساختارهای اقتصادی نقش مهمی در شکل دادن به نتایج آموزشی فعلی دارند. نابرابری آموزشی ممکن است در مناطقی که پیچیدگی اقتصادی هنوز تغییرات قابل توجهی در هنجارهای اجتماعی در مورد آموزش ایجاد نکرده است، بیشتر باشد. در نتیجه، نابرابری سیستماتیک می‌تواند ریشه‌دار شود و فرصت‌ها را برای نسل‌های آینده محدود کند.

به‌طور خلاصه ادبیات نظری پیرامون تأثیر هنجارهای اجتماعی و پیچیدگی اقتصادی بر نابرابری آموزشی، تأثیر متقابل بین نگرش‌های فرهنگی، ساختارهای اقتصادی و سیستم‌های آموزشی را برجسته می‌کند. هنجارهای اجتماعی، ادراکات و رفتارها را نسبت به آموزش شکل می‌دهند و اغلب نابرابری‌های موجود را تقویت می‌کنند. درحالی که پیچیدگی اقتصادی بر تقاضا برای مهارت‌ها و دستاوردهای آموزشی تأثیر می‌گذارد. پرداختن به نابرابری آموزشی نه تنها مستلزم درک این پویایی‌ها، بلکه نیازمند اتخاذ سیاست‌هایی است که هم هنجارهای اجتماعی و هم توسعه اقتصادی را برای ایجاد فرصت‌های آموزشی عادلانه‌تر هدف قرار دهند.

^۱. David

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش شامل شاخص‌های مرکزی (کمینه، بیشینه، میانگین و میانه)، شاخص‌های پراکندگی (انحراف معیار) و شاخص‌های شکل توزیع (چولگی و کشیدگی) در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

Table 3. Descriptive statistics of research variables

symbols	Mean	Median	Max	Min	Standard Deviation	Skewness	Chi-squared statistics	observations
UGPTT	-0.153	-0.178	0.227	-0.462	0.156	0.507	2.591	184
ECI	0.546	0.224	2.550	-1.369	0.992	0.363	1.994	184
GSNIE	25.419	22.059	60.376	2.825	14.595	0.569	2.470	184
FDI	5.476	1.940	222.764	-103.15	26.412	5.846	48.663	184
GE	4.370	4.612	6.586	1.602	1.127	-0.294	2.177	184
GGI	0.280	0.006	1.853	-1.279	0.846	0.177	1.823	184
GNIGROWTH	1.603	2.213	11.719	-12.889	4.224	-0.780	4.202	184
T	74.349	66.386	189.804	22.486	41.938	1.002	3.323	184
UR	6.557	5.726	16.277	1.827	3.231	0.718	2.727	184

منبع: محاسبات تحقیق

Source: Research findings

آزمون ریشه واحد (مانایی متغیرها)

در ابتدا برای ممانعت از وجود رگرسیون کاذب، از آزمون ریشه واحد لین-چاو برای بررسی مانایی متغیرها استفاده شده که نتایج به شرح جدول ۴ است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

به منظور بررسی این که اثرات ثابت یا تجمیعی برای برازش الگو به مشاهدات مناسب است، از آزمون لیمر استفاده شده است.

جدول ۶. آزمون تشخیص - روش تجمیعی - اثرات ثابت

Table 6. Diagnostic test - Pooled method - Fixed effects.

Chi-squared statistics	DF	prob	results
543.796276	22	0.0000	fixed effects
2.316884	7	0.9402	pooled
581.085897	29	0.0000	fixed effects

منبع: محاسبات تحقیق

Source: Research findings

بر اساس جدول ۶، فرض این که استفاده از الگوی تجمیعی مناسب است رد می شود. از این رو، روش اثرات ثابت مناسب است. در ادامه، برای انتخاب بین روش های اثرات ثابت و تصادفی، از آزمون هاسمن استفاده می شود.

جدول ۷. نتایج آزمون هاسمن

Table 7. Hausman Test Results

Chi-squared statistics	Df	prob	results
4.634380	7	0.7045	random effects
2.141461	7	0.9516	random effects

منبع: محاسبات تحقیق

Source: Research findings

با توجه به دوطرفه بودن اثرات تصادفی در الگو و ناهمسانی واریانس، از روش طبقه بندی دوطرفه وایت برای برازش الگو استفاده شده است که نتایج به دست آمده نشان می دهد برای برآورد الگوها باید از روش اثرات تصادفی استفاده شود.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پیچیدگی اقتصادی به معنای بالاتر رفتن قدرت فناورانه کشور و توسعه سرمایه‌گذاری در زیربخش‌های آن است که می‌تواند نیاز به بهره‌گیری از نیروی انسانی را افزایش و نابرابری جنسیتی در آموزش را کاهش دهد. تحقیقات نشان داده است که کشورهای با شاخص پیچیدگی اقتصادی بالاتر تمایل به داشتن اقتصادهای پیشرفته و متنوع‌تری دارند که اغلب با سرمایه‌گذاری بیشتر در آموزش و سیاست‌های اجتماعی مترقی همراه است. این می‌تواند با ایجاد فرصت‌های بیشتر برای زنان، برابری جنسیتی را در آموزش عالی ارتقا دهد. پیچیدگی اقتصادی بالاتر اغلب با پیشرفت فناوری و نوآوری بیشتر همراه است که می‌تواند امکان دسترسی به فرصت‌های آموزشی برای زنان را افزایش دهد. بالاخره این‌که دولت‌ها در کشورهای با پیچیدگی بالاتر، احتمالاً سیاست‌هایی را اجرا می‌کنند که از برابری جنسیتی در آموزش حمایت می‌کنند. نتایج مطالعات هاسمن و هیدالگو (۲۰۰۹)، باستوس و همکاران (۲۰۱۶)، بانک جهانی (۲۰۱۲)، گلدین و کاتز (۲۰۰۸)، سعد و آلوو (۲۰۱۹) و صالحی اصفهانی (۲۰۱۲) نیز که نشان دادند پیچیدگی اقتصادی و تنوع صنعتی با تحصیل زنان در کشورهای در حال توسعه همبستگی مثبت دارد، با نتایج به دست آمده در مطالعه حاضر سازگاری دارد.

ضریب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری جنسیتی در آموزش منفی و معنی‌دار است. بنابراین، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نابرابری جنسیتی در آموزش را کاهش داده است. زیرا سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم منجر به بهبود دانش فنی و سرریزهای فناوری (یادگیری از طریق انجام و یادگیری با مشاهده اثر) شود. این نتایج با نظریه مدرنیزاسیون هم‌خوانی دارد که استدلال می‌کند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با نوسازی و توسعه و تغییرات اجتماعی همراه است که می‌تواند نابرابری جنسیتی را کاهش دهد. از سوی دیگر با نتایج مطالعات نارولا و پنی (۲۰۱۹) و سنیو و گان (۲۰۰۹) هم‌سو است که نشان دادند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نابرابری جنسیتی در آموزش را کاهش می‌دهد.

اثر رشد درآمد سرانه بر نابرابری جنسیتی در آموزش منفی و معنی‌دار است. این نتیجه با مبانی نظری فرضیه کلاسن، نظریه مدرنیزاسیون، نظریه تخصیص منابع و نظریه انتخاب عمومی سازگاری دارد که به ترتیب بیان می‌کنند توسعه اقتصادی با افزایش هزینه فرصت‌های تحصیل نکردن دختران، ترویج تغییرات اجتماعی، افزایش ثروت و در نتیجه رشد بودجه آموزشی و

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

(۲۰۱۵) نیز نشان دادند که افزایش بیکاری، احتمال تعویق یا کنار گذاشتن تحصیلات عالی را افزایش می‌دهد و این با نتایج مطالعه حاضر هم‌راستا است.

اثر شاخص حکمرانی خوب بر نابرابری جنسیتی در آموزش منفی و معنادار است. مطالعات تجربی نشان داده‌اند که بهبود حکمرانی می‌تواند به ارتقای برابری جنسیتی در آموزش عالی بیانجامد. برای مثال، سنیو و گان (۲۰۰۹) نشان دادند که دانشگاه‌ها در ساختارهای حاکمیتی شفاف و پاسخ‌گو به احتمال زیاد، سیاست‌هایی را اجرا می‌کنند که برابری جنسیتی در آموزش را ترویج می‌دهند. فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکتی در مؤسسات آموزش عالی می‌تواند به برابری جنسیتی در نقش‌های دانشگاهی و اداری منجر شود. با این حال، اگر حکمرانی خوب با تغییرات اجتماعی گسترده‌تر و تلاش‌های پایدار برای رسیدگی به سوگیری‌های جنسیتی همراه نباشد، شیوه‌های حکمرانی خوب به تنهایی ممکن است کافی نباشد.

ضریب مثبت «سوگیری جنسیتی علیه آموزش عالی زنان» نشان می‌دهد با افزایش سوگیری جنسیتی علیه آموزش عالی زنان، نابرابری جنسیتی در آموزش عالی نیز افزایش می‌یابد. سوگیری‌های اجتماعی علیه تحصیلات عالی زنان، اغلب از باورهای سنتی در مورد نقش‌های جنسیتی سرچشمه می‌گیرند. این هنجارها با ترویج این ایده که نقش اصلی زنان خانه‌داری است، می‌توانند زنان را از ادامه تحصیلات عالی منصرف کند و به کاهش مشارکت زنان در آموزش عالی و تداوم نابرابری جنسیتی در این حوزه منجر شود. در جوامعی که ترجیح زیادی برای نقش‌های جنسیتی سنتی وجود دارد، زنان کمتر به دنبال تحصیلات عالی هستند. هنجارهای اجتماعی که آموزش مردان را بر تحصیل زنان ترجیح می‌دهند، منجر به کاهش نرخ ثبت‌نام زنان در مؤسسات آموزش عالی می‌شود. از این رو، هنجارهای اجتماعی با شکل دادن به انتظارات اجتماعی برای نقش‌های جنسیتی به‌طور قابل توجهی بر دسترسی و نتایج آموزشی تأثیر می‌گذارد. این یافته با نظریه نقش جنسیتی ایگلی و وود (۱۹۹۹) سازگاری دارد که استدلال می‌کند انتظارات و کلیشه‌های اجتماعی در مورد جنسیت بر انتخاب‌ها و فرصت‌های افراد، از جمله آموزش تأثیر می‌گذارند. به علاوه، یافته‌های کینگ و هیل (۱۹۹۳)، بانک جهانی (۲۰۱۱)، جایاچاندران (۲۰۱۵) و نقیب (۲۰۲۱) در خاورمیانه و عظیمی (۲۰۱۸) در ایران را تأیید می‌کند.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در این مقاله به مطالعه اثر هنجارهای اجتماعی جنسیتی بر نابرابری جنسیتی در آموزش با لحاظ کردن پیچیدگی اقتصادی در پانلی از ۲۳ کشور با درجات پیچیدگی متفاوت در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ پرداخته شده است. متغیرهای کنترل به تبعیت از مطالعات تجربی شامل مخارج آموزشی دولت به ازای هر دانش‌آموز، نرخ بیکاری، حکمرانی خوب و بازبودن تجاری است. نتایج دلالت بر این دارد که هنجارهای اجتماعی تورش‌دار در برابر آموزش عالی زنان، نابرابری جنسیتی در آموزش عالی را افزایش می‌دهد. سطوح بالاتر پیچیدگی اقتصادی به‌طور کلی با کاهش نابرابری جنسیتی در آموزش همراه است. پیچیدگی اقتصادی بالاتر نیازمند نیروی کار ماهر و تحصیلکرده‌تر است که منجر به افزایش فرصت‌ها برای زنان و مردان در آموزش عالی می‌شود. اقتصادهای پیچیده ممکن است از سیاست‌های فراگیرتر و مشوق‌های آموزشی بهره‌مند شوند و به‌طور بالقوه نابرابری‌های جنسیتی را کاهش دهند. یافته نشان می‌دهد که سیاست‌هایی با هدف افزایش پیچیدگی اقتصادی (به عنوان مثال؛ از طریق تنوع صنعتی و نوآوری فن‌آوری) می‌توانند به‌طور غیرمستقیم نابرابری جنسیتی را در آموزش عالی کاهش دهند. به‌علاوه متغیرهای کنترل بین‌هایی را در مورد سازوکارهای مؤثر بر نابرابری جنسیتی در آموزش عالی ارائه می‌دهند. برای مثال؛ نرخ بیکاری بالاتر با افزایش نابرابری‌های جنسیتی همراه است و فشارهای اقتصادی به‌طور نامتناسبی فرصت‌های آموزشی را برای زنان در اقتصادهای کمتر پیچیده محدود می‌کند. در مقابل، رشد درآمد، بهبود حکمرانی و افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی سبب کاهش نابرابری جنسیتی در آموزش می‌شوند. هم‌چنین با ادغام اقتصاد با بازارهای جهانی، شیوه‌های بهتر حکمرانی و افزایش سطح درآمد می‌تواند از سیاست‌های آموزشی فراگیرتر حمایت کند و موانع جنسیتی را کاهش دهد. با این حال، برخی عوامل مانند آزادسازی تجاری و هزینه‌های آموزشی دولت به ازای هر دانش‌آموز، تأثیر معناداری بر نابرابری جنسیتی در آموزش نشان ندادند. بر اساس این یافته‌ها می‌توان گفت که اگرچه بازبودن ممکن است به‌طور غیرمستقیم از سیستم‌های آموزشی حمایت کند، اما به تنهایی برای غلبه بر هنجارهای عمیق اجتماعی که نابرابری جنسیتی در آموزش را هدایت می‌کنند، کافی نیست.

به‌طور خلاصه، کاهش تعصب جنسیتی و افزایش پیچیدگی اقتصادی می‌تواند به‌طور معنی‌داری نابرابری جنسیتی در آموزش عالی را کاهش دهد. سیاست‌هایی که هر یک از این

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در پایان باید اشاره شود که این مقاله بر تعامل پیچیده بین توسعه اقتصادی و هنجارهای اجتماعی در شکل‌دهی به نتایج آموزشی برای زنان تأکید می‌کند. برای ایران و کشورهای مشابه، پیشرفت پیچیدگی اقتصادی مسیری امیدوارکننده به سوی برابری آموزشی بیشتر است، اما این پیشرفت ممکن است محدود باشد، مگر این‌که با سیاست‌های حمایتی همراه شود که مستقیماً موانع اجتماعی را هدف قرار دهد. لذا تحقیقات آینده می‌توانند این پویایی‌ها را در یک بازه زمانی طولانی بررسی کنند و عوامل فرهنگی و سیاسی بیشتری را در نظر بگیرند، در نتیجه درک کامل‌تری از چگونگی گسترش برابری جنسیتی در آموزش عالی ارائه دهند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

educational levels in Iran. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 16(2), 101–124. (In Persian)

Afshari, Z., & Kakavand, S. (2016). The impact of gender inequality on growth, fertility, and labor productivity in Iran. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 14(2), 7–33. (In Persian)

Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *Review of Economic Studies*, 58(2), 277–297. <https://doi.org/10.2307/2297968>

Azimi, H. (2018). Gender and education in Iran: A sociological perspective.

Barro, R. J., & Lee, J. W. (1994). Sources of economic growth. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 40, 1–46. [https://doi.org/10.1016/0167-2231\(94\)90002-7](https://doi.org/10.1016/0167-2231(94)90002-7)

Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press.

Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. University of Chicago Press.

Bernstein, B. (1977). *Class, codes, and control: Towards a theory of educational transmission*. Routledge.

Bicchieri, C. (2006). *The grammar of society: The nature and dynamics of social norms*. Cambridge University Press.

Blomstrom, M., & Kokko, A. (2003). The economics of foreign direct investments incentives (NBER Working Paper No. 9489). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w9489>

Blundell, R., & Bond, S. (1998). Initial conditions and moment restrictions in dynamic panel data models. *Journal of Econometrics*, 87(1), 115–143. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(98\)00009-8](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(98)00009-8)

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.

Boudet, A. M. M., Petesch, P., & Turk, C. (2013). *On norms and agency: Conversations about gender equality with women and men in 20 countries*. World Bank Publications.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Frank, A. G. (1967). *Capitalism and underdevelopment in Latin America*. Monthly Review Press.
- Glaeser, E. L., Laibson, D., Scheinkman, J. A., & Soutter, C. L. (2004). What is social capital? The determinants of trust and trustworthiness. *Economic Journal*, 112(483), F437–F458. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2004.00288.x>
- Goldin, C., & Katz, L. F. (2008). *The race between education and technology*. Harvard University Press.
- Hartmann, D., Guevara, M. R., Jara-Figueroa, C., Aristarán, M., & Hidalgo, C. A. (2017). Linking economic complexity, institutions, and income inequality. *World Development*, 93, 75–93. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.12.040>
- Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(26), 10570–10575. <https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106>
- Jayachandran, S. (2015). The roots of gender inequality in developing countries. *Annual Review of Economics*, 7(1), 63–88. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080614-115404>
- King, E. M., & Hill, M. A. (Eds.). (1993). *Women's education in developing countries: Barriers, benefits, and policies*. World Bank.
- Mackie, G., Moneti, F., Denny, E., & Shakya, H. (2015). *What are social norms? How are they measured?* UNICEF/University of California, San Diego.
- Morley, L. (2013). The rules of the game: Women and the leaderist turn in higher education. *Gender and Education*, 25, 116–131. <https://doi.org/10.1080/09540253.2012.740888>
- Naguib, K. (2021). Patriarchy and gender-based violence in the Middle East and North Africa. *Middle East Law and Governance*, 13(3), 274–295. <https://doi.org/10.1163/18763375-13030003>
- Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by gender: How gender inequality persists in the modern world*. Oxford University Press.
- Rodríguez-Pose, A. (2013). Do institutions matter for regional development? *Regional Studies*, 47(7), 1034–1047. <https://doi.org/10.1080/00343404.2012.748978>

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی